

מניח את הקערה עם המצות, (ומשאיר את המצות גלויות עד 'והיא שעמדה'), ויש נוהגים לסלקה מעל השולחן.

בשו"ע כתב שקודם מה נשתנה יסלק את הקערה, לעורר תמיהה בלב התינוקות. (סי' תע"ג, ו'). והרבה נוהגים שאין מסלקין את הקערה. (עי"ש בבאר היטב בס"ק כ"ב).

מוזגים כוס שני, כדי להתמיה התינוקות למה מוזגים שוב כוס אחרי כוס ולא מתחילים את הסעודה מיד אחרי קידוש כמו בכל שבת ויו"ט, (סי' תע"ג, ז'), ועי"ז יתעוררו לשים לב על כל השינויים ומנהגי לילה זה וישאלו שאלות המבוארים בנוסח מה נשתנה. (מ"ב תע"ב, ס"ק נ').

אין צורך בשטיפה והדחה. (מ"ב תע"ג, ס"ק ס"ח. וע"ע לעיל עמוד פב"ד מדברי הכף החיים).

מוזגין כוס שני, וכאן הבן שואל:

מַה נִשְׁתַּנָּה הַלֵּילָה הַזֶּה מִכָּל הַלֵּילֹת?

**נִשְׁבַּר הַלֵּילֹת אָנוּ אוֹכְלִין חֵמֶן וּמִצָּה, הַלֵּילָה
הַזֶּה - כָּלוּ מִצָּה:**

**נִשְׁבַּר הַלֵּילֹת אָנוּ אוֹכְלִין שָׂאֵר יִרְקוֹת, הַלֵּילָה
הַזֶּה - מְרֹר:**

**נִשְׁבַּר הַלֵּילֹת אֵין אָנוּ מְטְבִילִין אֶפְלוּ פַּעַם אַחַת,
הַלֵּילָה הַזֶּה - שְׁתֵּי פַּעַמִּים:**

**נִשְׁבַּר הַלֵּילֹת אָנוּ אוֹכְלִין בֵּין יוֹשְׁבֵין וּבֵין מְסַבִּין,
הַלֵּילָה הַזֶּה - כָּלָנוּ מְסַבִּין:**

הוספות וביאורים

בזמן המקדש, ולפי זה 'ייתי ויפסח' אין הכוונה לקרבן פסח אלא לסעודת יו"ט של פסח. והטעם שלא אמרוהו, כיון שהא לחמא עניא הוא זכר למצבנו בגלות, וכן"ל. ומטעם זה אומרים זאת בארמית, כי זה הלשון שהבינו העניים בגלות בבל.

אם עשה כסדר הזה הוא נרצה בשמים^ס

חסל סידור פסח

בגמר הלילה הגדול והמרומם הזה שזכינו להוולד מחדש ולהיות 'עם ישראל' עם קרובו של הקב"ה [על ידי קיום מצוות הלילה, שעניינם תהליך הלידה של עם ישראל], - אנו מתחננים אל הקב"ה שנזכה לשוב ולקיים את כל מצוות הפסח באופן מושלם עם קרבן פסח בבית המקדש. ובתוך כך מבקשים שאמנם זכינו הלילה להיות לעמו, אך אנו עדיין בחשכת הגלות, ומתחננים שיקים את קהל עדת ישראל וינהיג אותנו בגילוי פנים.

חֲסֵל סִדּוּר פֶּסַח כְּהִלְכָתוֹ, כְּכֹל מִשְׁפָּטוֹ
וְחֻקָּתוֹ. כַּאֲשֶׁר זָכִינוּ לְסִדֵּר אוֹתוֹ,
כֵּן נִזְכֶּה לַעֲשׂוֹתוֹ: וְךָ שׁוֹכֵן מְעוֹנָה, קוֹמֵם
קֹהֵל עֲדַת מִי מָנָה. בְּקָרוֹב נִהְיָ נִטְעִי כְנֶה,
פְּרוּיִים לְצִיּוֹן בְּרָנָה:

לְשָׁנָה תִּבְּאֶה בִּירוּשָׁלַיִם: (ג"פ)

הוספות וביאורים

ס. המפרשים מבארים שהסימן של 'נרצה' הוא סימן בפני עצמו, שלא בא לבטא חלק נוסף אלא הוא סימן לשעבר, שכל מי שעשה כסדר הזה הרי הוא מרוצה לפני ה'.
אך המהר"ל בהגדה של פסח (דברי נגידים עמ' קנ"ד) שלל פירוש זה, וז"ל: מפרשי ההגדה עשו מן הלל נרצה ב' סימנים ואמרו שנרצה פירושו מי שעשה כסדר הזה נרצה לפני

זכויות ישראל לצאת ממצרים

אחד מי יודע. רבים שואלים ותמהים מה לפזמון הזה בליל הסדר ומה קשר הדברים לסיפור יציאת מצרים, והלא לכאורה הדברים פשוטים וידועים אפילו לכל תלמיד מתחיל? והנה כשאנו מתבוננים בנפלאות יציאת מצרים, עלינו להתעמק בזכויותיהם להיגאל, מה זכו לכל אותה גאולה באותות ובמופתים בזרוע נטויה, הלא היו משוקעים בעומק טומאת מצרים ושעבוד הגוף והנפש – בזכות מי יצאו משם? – לזה מתכוון מחבר הפזמון שאסף את מאמרי חז"ל על זכויות ישראל להיגאל מגלות מצרים. וסידר את הדברים בדרך שאלה ותשובה, שהשואל אומר 'אחד מי יודע' מי יודע להזכיר זכות אחת לגאולת ישראל? ואח"כ שואל 'שנים מי יודע' היינו מי יודע עוד זכות, וכן הלאה.

אֶחָד, מִי יוֹדֵעַ? אֶחָד אֲנִי יוֹדֵעַ.

אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שְׁבַשְׁמִים
א. מי יודע הזכות האחת שבגללה זכו להיגאל? והתשובה 'אחד אלוקינו שבשמים ובארץ! כמו שאמרו חז"ל שאבותינו נגאלו בזכות האמונה שהאמינו באל יחיד ומיוחד כמו שנאמר ויאמן העם.

שְׁנַיִם, מִי יוֹדֵעַ? שְׁנַיִם אֲנִי יוֹדֵעַ.

שְׁנַיִם לוחות הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שְׁבַשְׁמִים וּבְאֶרֶץ:
ב. מי יודע הזכות השתים? – 'שני לוחות הברית! גם משה רבינו שאל את הקב"ה 'מה זכו ישראל שתעשה להם נס ואוציאים ממצרים' וענה לו (שמות ג, יב, וברש"י שם יא) 'בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוקים על ההר הזה', היינו שיקבלו על הר חורב את שני לוחות הברית! ובזכות זו יגאלו.

שְׁלֹשָׁה, מִי יוֹדֵעַ? שְׁלֹשָׁה אֲנִי יוֹדֵעַ.

שְׁלֹשָׁה אֲבוֹת. שְׁנַיִם לוחות הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שְׁבַשְׁמִים וּבְאֶרֶץ:
ג. מי יודע הזכות השלש? – שלושה אבות! כמו שכתוב בתורה (שמות ב, כא) 'ויזכור אלוקים את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב' ובזכותם נגאלו ממצרים.

חַד גְּדִיָּא חַד גְּדִיָּא.

דְּזִבֵּן אַבָּא בְּתֵרִי זִוְי, חַד גְּדִיָּא, חַד גְּדִיָּא:

וְאַתָּא שׁוֹנְרָא וְאַכְלָה לְגְדִיָּא, דְּזִבֵּן אַבָּא בְּתֵרִי זִוְי, חַד גְּדִיָּא, חַד גְּדִיָּא:

וְאַתָּא כֻּלְּפָא וְנִשְׁךְ לְשׁוֹנְרָא, דְּאַכְלָה לְגְדִיָּא, דְּזִבֵּן אַבָּא בְּתֵרִי זִוְי, חַד גְּדִיָּא חַד גְּדִיָּא:

שיר נצחון לאמונתינו הזכה: חד גדיא חד גדיא

איתא במדרש רבה פרשת נח, כאשר אברהם אבינו שיבר את פסלי אביו תרח, לקחו אביו ומסרו לידי נמרוד, והנה התפתח ביניהם ויכוח כדלקמן:

אמר נמרוד לאברהם: נעבוד לאש!

ענה אברהם ואמר: ונעבוד למים המכבים את האש.

אמר נמרוד: טוב, נעבוד למים!

אמר אברהם: ונעבוד לעננים הנושאים את המים.

אמר נמרוד: טוב, נעבוד לעננים!

אמר אברהם: ונעבוד לרוח המפזר את העננים.

אמר נמרוד: טוב, נעבוד לרוח!

אמר אברהם: ונעבוד לאדם הסובל את הרוח.

הויכוח ביניהם הסתיים ונמרוד השליך את אברהם לאור כשדים והקב"ה הצילו משם. אבל עובדי האלילים המשיכו לסגוד לעצים ולאבנים ובעיקר לכוחות המסמלים את התאוות הגשמיות למיניהן. במצרים עבדו לטלה בראותם בזה הכח הנותן להם ללבוש צמר מגיזת הכבשים ולשבוע מהחלב ומאכלי חלב. על יסוד זה ערך מחבר הפזמון 'חד גדיא' מעין ויכוח עם המצרים, העושה ללעג ולקלס את אלילותם.

חד גדיא דזבין אבא בתרי זוזי, היינו גדי זול שקנה אבא בתרי זוזי - עושים אותו המצרים לאליל וסוגדים לו, בגלל התועלת החומרית שזה מביא לעולם.

ואתא שונרא - מתווכח היהודי עם המצרי ואומר לו:

- מדוע תעבדו לגדי בגלל חשיבותו החמרית, הלא החתול יכול להתקיפו ולאכלו כרגע והסוף לאליל שלכם!

אומר המצרי: טוב, נעבוד לחתול בגלל תקפו!

ואתא כלבא - אומר היהודי: אם כן תעבדו לכלב שהוא יותר חזק ויכול לנשוך לחתול ולחסלו.

אומר המצרי: טוב, אנו נתחיל לעבוד לכלב העז!

כתב בספר מנוחה וקדושה וז"ל: הגר"א היה נוהג להוציא כל איש מעליו אחר הסדר של פסח. פעם אחת התחבא שם אחד ממקורביו שרצה לראות מה עושה הגר"א בשעה זו, וראה שהתחיל לומר שיר השירים בדביקות גדולה, ומיד יצאה נשמתו של הגר"א להדבק באלוקים והגוף נראה כמת, עד כדי כך שהלה שהתחבא בחדר חשב אותו למתעלף וניגש לעוררו ולהקיצו מיראתו שלא ימות. ע"כ.

שיר השירים

א א שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לְשִׁלְמֹה:
א. השיר שהוא 'המשבח, המעולה והמסולסל שבשירים' (מדרש), שהוא קודש קדשים, להיותו כולו יראת שמים וקבלת עול מלכותו יתברך - אשר חבר שלמה המלך.

ב. יִשְׁקֵנִי מִנְשִׁיקוֹת פִּיהוּ כִּי-טוֹבִים דְּדִיד מִיָּין:
ב. אומרת כנסת ישראל בגלותה כלפי הקב"ה: מי יתן ויראני שוב אותות חיבה כמאז הייתי לעם, כאשר דיבר אתי פנים אל פנים במעמד הר סיני ונתן לי תורתו הקדושה. אותה ידידות עריבה עלי מכל עונג ומחמד ומכל שעשוע, מי יתן ואזכה עוד לכך.

ג. לְרִיחַ שְׁמִנֶה טוֹבִים שֶׁמֶן תוֹרֵק שֶׁמֶךְ עַל-כֵּן עֲלָמוֹת אֶהְבֶּד:
ג. נוכח שמך הטוב שהריחו והרגישו בו בכל קצוות העולם, בעשותך נפלאות במצרים, ואשר ריחו של מאורע כביר זה היה עז כמו השמן הנודף כאשר מורק מכלי אל כלי, והשפיעו על אנשים נכבדים מאומות העולם (יתרו, רחב וכדו') שנתגייירו ונתקברו אל האור האלוקי שהשתרר במחנה ישראל.

ד. מִשְׁכְּנִי אַחֲרֶיךָ נְרוּצָה הִבֵּיאֲנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרָיו נְגִילָה וְנִשְׁמַחָה בְּךָ נִזְכִּירָה דְּדִיד מִיָּין מִיִּשְׁרָיִם אֶהְבֶּד:
ד. ובשמעי משליחך (משה ואהרן) שברצונך לקרבני ולמשכני אחריך - אמרתי הבה נרוצה בחשק לידבק בך מבלי לחשוב כיצד נצא למדבר שומם, והלכתי אחריך בארץ לא זרועה באמונה עזה. אז הבאת אותי לחדרי היקף ענניך לסוכך ולגונן עלי מפני הנחשים והעקרבים וחיות טורפות שבמדבר וגדולה היתה שמחתנו בהתקרבותינו אליך. גם בגלות נגילה ונשמחה בך, ונזכרים ומתגעגעים לאהבתך מישרים ללא דופי.